

Socijalni razvoj Republike Hrvatske

(Nacionalno izvješće za Svjetski summit o socijalnom razvoju)*

UVOD

Kraj 20. stoljeća u svjetskim je razmjerima obilježen krahom socijalizma kao sistema i procesom preobrazbe bivših socijalističkih u pluralistička društva s tržišnom ekonomijom. Istovremeno, na prostorima nekadašnjeg socijalizma raspale su se višenacionalne državne zajednice i nastale su nove države izrasle iz težnje naroda za izražavanjem vlastitog identiteta i samostalnim definiranjem puta u budućnost.

U takvim je okolnostima nastala i Republika Hrvatska kao nova europska država. Ona je proizašla iz htijenja hrvatskog naroda i građana Hrvatske da utemelje vlastitu državu u kojoj će slobodno izraziti svoje osobnosti i razviti svoje potencijale, te ostvariti društvo na vrijednostima zapadne civilizacije, tj. na slobodi, jednakosti, socijalnoj pravdi, demokraciji, pa tako ući u zajednicu slobodnih naroda svijeta.

Hrvatska je, nažalost, za ostvarenje tih svojih ciljeva morala platiti visoku cijenu. Srbija i Crna Gora osporile su njeno pravo na neovisnost i vojno okupirale dio njenog teritorija te prisilile Hrvatsku na vođenje obrambenog rata. Posljedice agresije za Hrvatsku su na gospodarskom i socijalnom planu katastrofalne.

U teškim ratnim i poratnim okolnostima Hrvatska je uz velike napore istovremeno provodila i tranziciju iz socijalističkog u pluralističko društvo i tržišnu ekonomiju.

Upravo te dvije činjenice, s jedne strane obrambeni rat i njegove posljedice, a s druge strane spomenuta tranzicija, međusobno isprepleteni i uvjetovani, snažno su obilježili dosadašnji razvoj Hrvatske i predodredili njegove tokove u budućnosti.

Naime, probleme bijede i siromaštva, produktivnog zapošljavanja te socijalne integracije marginalnih skupina i pojedinaca, a to je

naša tema, možemo u Hrvatskoj razumjeti tek kada ih sagledamo u kontekstu posljedica rata i tranzicije. U ovom će izvješću stoga biti naglašen taj ključni aspekt socijalnog razvoja Hrvatske.

ŽRTVE RATA, NJIHOVO ZBRINJAVANJE I REINTEGRACIJA

(1) Rat se vodio na 50% teritorija Republike Hrvatske. Nakon uspostave primirja ostalo je okupirano oko četvrtinu državnog teritorija. Nastale ratne štete manjim su dijelom rezultat ratnih operacija, a većim dijelom posljedica namjernih razaranja naselja, infrastrukture, gospodarskih, kulturnih, vjerskih i drugih objekata. Opseg ratnih šteta nije definitivno utvrđen, jer se precizno ne zna što se sve dogodilo na okupiranim područjima. Ipak, njihov se iznos procjenjuje između 21 i 22 milijarde USA-dolara, što iznosi 4.800 USA-dolara po stanovniku Hrvatske. Uslijed rata drastično je smanjena ukupna gospodarska aktivnost u Hrvatskoj. Društveni je proizvod opao od 14 mlrd USA-dolara u 1990. na 7.5 mlrd USA-dolara u 1992. godini.

U ratu je razoreno ili oštećeno oko 30% gospodarskih kapaciteta. Ukupno je stradalo 590 naselja, a 35 naselja, među kojima je i Vukovar kao grad srednje veličine, potpuno je uništeno, dok su 34 naselja pretrpjela teška oštećenja. Procjenjuje se da je oštećeno ili uništeno oko 170 tisuća stambenih jedinica, 551 škola, 31 bolnica i 563 crkve. Uništeni su ili blokirani mnogi vitalni objekti gospodarske infrastrukture, kao što su hidrocentrale, dalekovodi, prometnice, mostovi, naftovod. Uslijed okupacije dijela teritorija prekinuta su dva ključna prometna pravca: prema Dalmaciji i Slavoniji, regijama u kojima živi trećina ukupnog stanovništva Hrvatske.

(2) Najteže su, međutim, ljudske žrtve koje je u ratu pretrpjela Hrvatska. Prema ra-

* Nacionalno izvješće o socijalnom razvoju Republike Hrvatske priredio je Nacionalni odbor za pripremu Svjetskog summita o socijalnom razvoju pri Ministarstvu vanjskih poslova. Temeljni tekst izvješća priredio je prof.dr. Vlado Puljiz. (Primjedba redakcije).

spoločivim podacima, u ratu je poginulo 7.187 građana, od čega je trećina civila, a kao nestale se vode 7.827 osoba. Ranjeno je 28.135 osoba, od čega 30% civila. Među poginulima je 254, a među ranjenima 897 djece. To pokazuje da je rat u velikoj mjeri vođen protiv građana izvan sastava vojnih formacija.

U toku rata Hrvatska se suočila s velikim brojem prognanika i izbjeglica. Prognanici su osobe koje su prisilno napustile svoje domove, ali su ostale u Hrvatskoj, dok su izbjeglice napustile Hrvatsku i otišle u druge zemlje ili su iz susjednih zemalja (prije svega iz Bosne i Hercegovine) prebjegle u Hrvatsku.

Najveći broj prognanika i izbjeglica registriran je u Hrvatskoj početkom 1992. godine, kada je iznosio 700 tisuća ili 15% u odnosu na broj stanovnika Hrvatske.

Prema posljednjim podacima iz srpnja 1994. u Hrvatskoj ima 196.870 prognanika i 183.038 izbjeglica, uglavnom iz Bosne i Hercegovine. U drugim zemljama je oko 60 tisuća izbjeglica iz Hrvatske, dok je, prema procjenama međunarodnih humanitarnih organizacija, oko 85 tisuća građana srpske nacionalnosti iz Hrvatske otišlo u Srbiju.

Ovome treba dodati da su ratna pušćenja i žrtve koje je izazvala velikosrpska agresija bile kudikamo veće u susjednoj Bosni i Hercegovini. S užasima rata u Bosni i Hercegovini svijet je dovoljno upoznat, pa ovdje o tome nećemo iznositi podatke. Rat u Bosni i Hercegovini ima snažne reperkusije na Hrvatsku. Njegove se posljedice jednostavno "prelijevaju" u našu zemlju. Bez mira u Bosni i Hercegovini nema niti mira u Hrvatskoj.

(3) U vezi s prognanicima i izbjeglicama te drugim žrtvama rata postavila su se dva osnovna problema. Prvi je njihovo neposredno zbrinjavanje, odnosno saniranje najtežih posljedica koje su ih zadesile, a drugi je njihova dugoročna reintegracija u društvo.

Govorimo prije svega o prognanicima i izbjeglicama, jer su oni najveća skupina, unutar koje su najbrojnije i druge žrtve rata, kao što su obitelji poginulih i nestalih, invalidi, demobilizirani vojnici. Tako se među prognanicima i izbjeglicama kumuliraju najteži ljudski i socijalni problemi Hrvatske.

Od svih prognanika i izbjeglica 80% smješteno je u domovima i obiteljima hrvatskih građana, dok je 20% smješteno u objek-

tima kao što su športske dvorane, vojarne, škole, hoteli, posebno izgrađena naselja. U institucionalnom smislu, zadaću organizacije smještaja i brige za prognanike i izbjeglice preuzeo je Ured za prognanike i izbjeglice pri Vladi Republike Hrvatske. Doneseno je nekoliko propisa kojima se reguliraju njihov status i prava. Podmiruju im se troškovi smještaja i ishrane, zatim zdravstveni troškovi, troškovi školovanja djece, prijevozni troškovi, daje potpora obiteljima udomitelja i slično.

O kakvom se velikom materijalnom teretu radi govori podatak da je u protekloj godini na prognanike i izbjeglice Hrvatska utrošila 528 milijuna USA-dolara, odnosno 7% društvenog proizvoda, a da je međunarodna pomoć dosegla 59.5 milijuna USA-dolara. Istovremeno, hrvatska je vlada poticala i financirala razne projekte psihosocijalne adaptacije prognanika i izbjeglica, koje su realizirale domaće i međunarodne organizacije. Treba spomenuti brojne akcije vezane uz druge žrtve rata, prije svega obitelji poginulih, nestalih te invalida.

Može se reći da je u kritičnoj ratnoj i poratnoj fazi hrvatsko društvo iskazalo vrlo visok stupanj solidarnosti sa svojim unesrećenim građanima. Pri tome je imalo značajnu pomoć iseljeničke dijaspore, svojih građana u inozemstvu, te međunarodne zajednice.

(4) Zbrinjavanje prognanika i izbjeglica, kao i drugih žrtava rata, samo je rješenje nakon kojeg treba slijediti njihov povratak te integracija u normalan ekonomski i socijalni život. To je ogroman zadatak s kojim se danas suočava Republika Hrvatska. Za njegovo su izvršenje potrebne neke osnovne pretpostavke, a prije svega reintegracija okupiranih teritorija u hrvatsku državu te materijalna sredstva. Niti jedno niti drugo Hrvatska ne može sama ostvariti i priskrbiti.

Radi pripreme povratka prognanika i izbjeglica hrvatska je vlada sredinom lipnja 1994. godine usvojila opsežan i razrađen program, kojim se predviđa način i faze povratka. Radi se o obnovi domova, komunalnih objekata, infrastrukture, gospodarskih kapaciteta. Posebna je pažnja posvećena obnovi socijalnog i duhovnog života, koja će, nema sumnje, biti najteža.

U ovom trenutku Hrvatska ima volju, ali nema sredstva za realizaciju tog veoma skupog i kompleksnog programa. Uostalom, iskustva s

povratkom na već oslobođena područja, kao što je dubrovačko, pokazala su teškoće koje se pri tome javljaju. Radi nedostatka sredstava za obnovu porušenih domova uobičajeno je da ljudi i dalje stanuju u hotelima, a da tokom dana obrađuju svoja polja i gaje stoku u porušenim selima.

Treba reći da se stanje među prognanicima i izbjeglicama iz dana u dan pogoršava. S odlaganjem povratka raste njihovo nezadovoljstvo i zebnja pred budućnošću. Oni duboko osjećaju da su žrtve nasilja i nepravde koja im je nanešena. Među njima raste smrtnost, razne bolesti, alkoholizam, upotreba droga i druge patološke pojave. Postoji opasnost da velik broj mladih ljudi među izbjeglicama i prognanicima, radi sve neizvjesnijeg povratka, definitivno krene drugim stazama u budućnost, a prije svega u druge zemlje.

(5) Pored prognanika i izbjeglica, dobrim dijelom i među njima, postoji druga velika skupina žrtava rata, a to su obitelji poginulih i nestalih te ratni invalidi.

Hrvatsko društvo i državni organi poduzimaju niz mjera kako bi im pomogli i uključili ih u normalan život. Radi se o mjerama vezanim uz liječenje i rehabilitaciju, rješavanje njihovih stambenih problema, zapošljavanje i školovanje njihove djece i tome slično. Budući da se radi o velikom broju ljudi, tu se javljaju mnogi problemi materijalne i druge prirode. Svaka od tih skupina ima svoju organizaciju koja slobodno artikulira probleme i traži od Vlade poduzimanje raznih mjera na njihovu rješavanje.

Pojavljuje se i problem vojnika povratnika iz rata koji su sudjelovali u obrani zemlje, a sada se trebaju vratiti mirnodopskom životu. Za njihovu uspješnu reintegraciju trebalo bi dosta radnih mjesta putem kojih bi oni postali produktivni članovi društva.

(6) Možemo, dakle, reći da je Hrvatska, uz ogromne napore, relativno uspješno zbrinula velik broj prognanika i izbjeglica te drugih žrtava rata. Međutim, ona se danas nalazi pred gigantskim zadatkom njihovog povratka i reintegracije u život. Dvije su osnovne pretpostavke te reintegracije: povratak ljudi u njihove domove i naselja te materijalna i druga pomoć u obnovi i razvoju uništenih naselja. Bez pomoći međunarodne zajednice Hrvatska će u tome teško uspjeti. Ona ima razrađene programe, organizacijske i ljudske potencijale,

ali su njeni sadašnji materijalni resursi nedostatni. Odgađanje povratka i reintegracije pogoršava stanje među žrtvama rata i Hrvatsku stavlja pred teška iskušenja.

SOCIJALNE POSLJEDICE TRANZICIJE I NAČINI NJIHOVA PREVLADAVANJA

(1) Proces tranzicije iz socijalističkog u pluralističko društvo i tržišnu ekonomiju odvijao se u Hrvatskoj u teškim ratnim i poratnim okolnostima. U normalnim prilikama Hrvatska bi, u odnosu na druge bivše socijalističke zemlje, imala više šansi da s manje problema izađe iz socijalizma. Imala je, naime, rudimente tržišne ekonomije, te izvjesnu samostalnost poduzeća nužnu za razvoj poduzetništva. Njene veze sa Zapadom bile su tradicionalne i razgranate. U tome su glavnu ulogu imali radnici privremeno u inozemstvu i iseljenici, te vrlo razvijeni turizam, koji je u Hrvatsku privlačio stotine tisuća stranaca, uglavnom iz zapadnih zemalja. Turizam je donosio znatna devizna sredstva potrebna za razvoj. Rat je poremetio te tokove i unazadio hrvatsko gospodarstvo. O štetama i padu nacionalnog proizvoda već je bilo riječi i ti podaci sami za sebe dovoljno govore.

(2) Središnje mjesto u tranziciji u kapitalizam ima privatizacija društvenog (državnog) vlasništva. U Hrvatskoj je primijenjen kombinirani model prodaje društvenih poduzeća te raspodjele i prodaje dionica pod povoljnim uvjetima. Osnovni problem koji se pri tome pojavio bila je nestašica novca kod potencijalnih kupaca. Kada je riječ o stranom kapitalu, on je izbjegavao da uđe u zemlju zahvaćenu ratom i pod ratnom prijetnjom. Tako je privatizacija društvenih poduzeća znatno usporena. Ona nije donijela svježi kapital potreban za nove investicije. Ipak, znatan je broj, naročito malih poduzeća, privatiziran i to se osjetilo na tržištu. Tokom privatizacije bilo je i ekscesa u kojima su sudjelovali neki pripadnici poduzetničke elite u državnim poduzećima, što je izazvalo negativne reakcije u javnosti. Bez obzira na to može se reći da u Hrvatskoj, osim neslaganja oko načina izvedbe, nije bilo znatnijeg osporavanja privatizacije.

Pored privatizacije društvenih poduzeća značajna je bila privatizacija stanova u društvenom vlasništvu. Stanovi su nosiocima stanarskog prava prodavani pod povoljnim uv-

jetima, pa je veći dio bivših društvenih stanova prešao u privatno vlasništvo. Ostao je neriješen problem stanova koje je socijalistička država oduzela vlasnicima, a u njima danas žive građani sa stanarskim pravom. Osnovno je pitanje: da li bivšim vlasnicima vratiti njihove stanove ili im imovinu novčano kompenzirati? Sada se traži najbolja solucija za rješavanje tog problema.

Zahvaljujući procesima privatizacije u Hrvatskoj se postepeno konstituira nova društvena struktura, karakteristična za zapadno društvo.

(3) Privatizacija poduzeća izazvala je smanjenje zaposlenosti i socijalno raslojavanje. Tako se povećao broj građana ugrožene egzistencije. Naime, prijašnje je društveno poduzeće zapošljavalo više radnika nego što je objektivno trebalo. Jedan je naš ugledni sociolog ta poduzeća nazvao "socijalnim", jer su prije svega rješavala socijalne probleme. To je, naravno, utjecalo na nižu produktivnost rada, odnosno smanjivalo je efikasnost privređivanja. Novi se vlasnici oslobađaju viškova radne snage i nastoje uspostaviti profitabilna poduzeća. Zato raste broj nezaposlenih. Tokom 1993. godine broj zaposlenih se kretao oko 1.200 tisuća, a nezaposlenih je iznosio oko 250 tisuća, odnosno 17% svih zaposlenih. Međutim, broj stvarno nezaposlenih bio je veći od toga. Naime, jedan broj nezaposlenih, prvenstveno oni koji su već radili, prima naknadu za nezaposlenost. Znatno broj nezaposlenih ne prijavljuje se na burzu rada, jer za nezaposlenost ne dobiva nikakvu naknadu, a nema nade da se zaposli. Takvo stanje pogoduje širenju "sive ekonomije" koja apsorpira jedan dio radne snage.

Pored otpuštanja zaposlenih, poduzeća su se "oslobađala" viškova radne snage putem raznih oblika umirovljenja. U mirovinskom je sustavu za to bilo otvoreno više mogućnosti, a jedna od često korištenih bila je tzv. "otkup staža", kojim su se osiguravali dobri uvjeti za odlazak u mirovinu. Osim toga, porastao je broj zahtjeva za invalidskim umirovljenjem. Tako je ukupni broj umirovljenika početkom 1994. godine porastao na 800 tisuća, pa smo na 1.5 zaposlenog imali jednog umirovljenika, što je iznimno nepovoljan odnos.

Budući da su prosječne zarade osjetno opale, smanjile su se mirovine i druga socijalna davanja stanovništvu. Zato je velik broj lju-

di izvan kategorije prognanika i izbjeglica dospio u tešku egzistencijalnu situaciju. Socijalna slika Hrvatske je danas stoga vrlo nepovoljna.

(4) Vlada je na ovu tešku socijalnu situaciju reagirala na dvije razine. S jedne strane razvila je program pomoći najugroženijim socijalnim grupama, a s druge strane nastojala je otvoriti nove mogućnosti zapošljavanja, koje dugoročno trebaju potisnuti bijedu i siromaštvo.

U proljeće 1993. godine Vlada je usvojila Socijalni program s ciljem da se pomogne najugroženijim socijalnim grupama i tako pravednije raspodijeli teret rata i ukupne krize. Prema podacima s kraja 1993. godine na taj je način razne vrste pomoći dobilo 241 tisuća građana Republike Hrvatske (bez prognanika i izbjeglica), a potrošeno je 115 mln DEM. Kao osnovno mjerilo za utvrđivanje socijalne ugroženosti korišten je tzv. socijalni minimum. Razina socijalnog minimuma za četveročlanu obitelj iznosila je dvije minimalne plaće čiji iznos utvrđuje Vlada. Može se na osnovi sadašnjeg iskustva reći da je Socijalni program kao instrument za prevladavanje najtežih socijalnih posljedica rata i tranzicije odigrao pozitivnu ulogu. Ipak, njegova je namjena prijelazna. On treba osigurati socijalni mir potreban za novi gospodarski i socijalni razvoj.

Hrvatskoj su sada na raspolaganju male mogućnosti produktivnog zapošljavanja. Država sa skromnim sredstvima poduzima neke radove na području infrastrukture, u obnovi porušenog i izgradnji novog, osobito prometnica. Najveće su mogućnosti novog zapošljavanja u malim, uglavnom obiteljskim poduzećima. Ovogodišnje oživljavanje turizma makar sezonski će angažirati određen broj ljudi i ugostiteljskih kapaciteta.

Čini se da je u novim prilikama ugrožen koncept kontinuirane zaposlenosti kakvog smo poznavali u ranijem razdoblju. Sve je češće povremeno, privremeno i ugovorno zapošljavanje, koje izmiče kontroli države i ne doprinosi punjenju fondova za zadovoljavanje socijalnih potreba građana.

(5) Posljedice rata i tranzicije uvjetovale su, nasuprot izraženih intencija, povećanu ulogu države, koja je morala preuzeti odgovornost za rješavanje najvažnijih socijalnih problema. Međutim, pored države u socijalnom su se sektoru pojavile brojne humanitarne organizacije, kako domaće tako i međunarodne,

koje su preuzele dio poslova oko socijalnog zbrinjavanja. Djelovanje tih organizacija bilo je najintenzivnije u toku rata i u prvim mjesecima nakon rata.

OSNOVE NOVOG SISTEMA SOCIJALNOG BLAGOSTANJA I SOCIJALNE SIGURNOSTI

(1) Postavlja se pitanje da li je u proteklom razdoblju Hrvatska, pritisnuta socijalnim problemima, uopće mogla postaviti osnove sistema socijalnog blagostanja i socijalne sigurnosti koji bi odgovarali pluralizmu i tržišnom privređivanju? Naime, u socijalnoj je domeni ostala snažno prisutna država, a tržište traži autonomnost subjekata i njihovu veću odgovornost u socijalnoj sferi. Ovu proturječnost između snažne regulativne uloge države na jednoj te potrebe za smanjenjem njenog intervencionizma na drugoj strani, teško je razriješiti. Ako previše ojača uloga države, odgađa se uspostava novog društva, a ako pak država smanji svoje uplitanje može doći do socijalnih konflikata koji će razoriti bazični socijalni konsenzus i izazvati kaos. U slučaju Hrvatske može se reći da je država do sada, unatoč ogromnog socijalnog pritiska, uspijevala postepeno razvijati elemente nove socijalne politike koji odgovaraju pluralizmu i tržišnom gospodarstvu.

(2) Hrvatska je načelno definirala svoj novi sistem socijalnog blagostanja i socijalne sigurnosti kada je u Ustavu zapisala da je socijalna država. No ostvarenje zasada socijalne države mora se svesti u granice raspoloživih sredstava. Socijalno blagostanje i socijalnu odgovornost ne može ostvariti samo država, jer bi to vodilo u paternalizam i distribuciju, koja je u socijalizmu pokazala negativne rezultate. Zato se od građana, obitelji, socijalni grupa i organizacija traži da svi više sudjeluju u stvaranju i raspodjeli socijalnog blagostanja. Država je garant, ona kreira glavne mehanizme, štiti osnovna socijalna prava. Intencija je da država sve više supsidijarno djeluje u socijalnoj sferi, tj. kada su iscrpljene mogućnosti građana i socijalnih grupa. To su načela koja se nastoje pretočiti u zakone i mjere koje reguliraju socijalnu sferu.

(3) Sada je pri kraju izrada Zakona o radu u kojem se definiraju odnosi između poslodavaca, radnika i države. Hrvatski se tripartizam postepeno rađa u mukotrpnom procesu pre-

govaranja i socijalnog sukobljavanja. Pregovaranje između radnika, poslodavaca i države bit će osnovni instrument reguliranja industrijskih odnosa. Kolektivnim ugovorima uređuju se odnosi između radnika i poslodavaca i u njih se ugrađuju odredbe o minimalnim zaradama te socijalnim pravima proizašlim iz rada.

Priprema se i Zakon o mirovinskom osiguranju. Novi će zakon otvoriti dodatne mogućnosti za osiguranje rizika starosti i invalidnosti. Pored obaveznog osiguranja, građani će se moći dodatno osigurati preko poduzeća ili neposredno vlastitim ulozima. Fondovi mirovinskog osiguranja, koji su do sada ovisili isključivo o tekućim uplatama osiguranika, dobili su vlasništvo nad dijelom bivše društvene imovine. Ta imovina fondovima treba poslužiti da povećaju svoje prihode, pa tako poboljšaju položaj umirovljenika. Budući da se radi o vrlo složenom sistemu, prijelaz na novi mirovinski sistem bit će postepen i u skladu s promjenama ukupnim društvenih prilika.

Krajem 1993. godine obavljena je reforma sistema zdravstvene zaštite. Cilj joj je bio da, pored racionalizacije potrošnje sukladno situaciji u društvu, u zdravstvo uvede elemente poduzetništva i konkurencije. Tako je stvorena mogućnost privatne liječničke prakse, dodatnog zdravstvenog osiguranja te participacije građana u zdravstvenim troškovima.

Krajem 1990. godine provedena je reforma školskog sustava. U strukovnom školstvu primijenjen je tzv. dualni sistem obrazovanja čiji je cilj dati kvalitetne profesionalne kadrove koji se brzo mogu uključiti u gospodarstvene tokove i tržišno gospodarstvo. Nova zakonska regulativa u školstvu otvorila je mogućnost otvaranja privatnih škola.

Prodaja društvenih stanova povećala je odgovornost građana za uvjete vlastitog stanovanja. Do sada je u tome uglavnom brinula država, a državne su ustanove dobivale prije svega one socijalne grupe koje su bile vezane uz održavanje i reprodukciju sistema. Sadašnja stambena reforma, premda temeljena na vlasničkim odnosima i najboljim iskustvima politike socijalnog stanovanja u zemljama Europe, ipak će dovesti do pojave jednog broja građana koji neće moći kupiti stanove. Tako će se pojaviti socijalno stanovanje, koje podrazumijeva državnu potporu najsiromašnijim stanarima.

(4) Ovi elementi liberalizma koji se uvode u sistem socijalnog blagostanja i socijalne sigurnosti sigurno će izazvati nove socijalne probleme. Za njihovo je rješavanje predviđen sistem socijalne zaštite. Socijalna će zaštita također biti regulirana novim zakonom koji je u pripremi. Kao što smo vidjeli, sada socijalna zaštita, kao posljednja mreža socijalne sigurnosti koju financira država, obuhvaća velik broj građana.

U nacrtu Zakona o socijalnoj zaštiti značajna je uloga predviđena za humanitarne organizacije, lokalne inicijative i šamopomoć u rješavanju socijalnih problema. Želi se tako razviti intermedijarni član u sistemu socijalnog blagostanja koji će se interpolirati između države na jednoj i primarne solidarnosti na drugoj strani, tj. između dvaju sistema koji danas dominiraju u distribuciji socijalnog blagostanja. Humanitarni se sektor, naime, naglo razvio u posljednje četiri godine. Ne bi bilo dobro da se, usporedo s prestankom ratne opasnosti i saniranjem posljedica rata, on povuče ili bitno reducira aktivnosti, jer bi to prouzročilo veliku prazninu u socijalnoj sferi koju država i građani ne bi mogli popuniti.

PRIJEDLOZI MEĐUNARODNOJ ZAJEDNICI

(1) Hrvatska je zemlja koja je u kritičnom razdoblju prelaska iz socijalizma u pluralističko društvo i tržišnu ekonomiju pretrpjela teška ratna razaranja i velike ljudske žrtve. Na nju djeluju posljedice užasnog rata u susjednoj Bosni i Hercegovini.

Četvrtina hrvatskog teritorija je okupirana, a desetina njene populacije su prognanici i izbjeglice. Posebno su pogođeni najranjiviji dijelovi te populacije: djeca, starci, žene, invalidi, obitelji prognanih i nestalih.

Rat je uzrokovao veliku bijedu i siromaštvo, a također i potpuni slom društvene integracije za znatan dio hrvatskog društva.

U sjeni ratne tragedije pojavile su se uobičajene posljedice izlaska iz socijalizma, u prvom redu povećana nezaposlenost, smanjeni dohoci i socijalna davanja, socijalna nesigurnost. Već smo istakli da Hrvatskoj za prevladavanje nastalih teškoća treba snažna potpora međunarodne zajednice. Ta bi se potpora, pojednostavljeno rečeno, iskazati u tri sljedeća pravca.

(2) Hrvatska traži provođenje odluka međunarodnih tijela, a prije svega rezolucija Vijeća sigurnosti, o povratku njenih okupiranih područja u cjelinu državnog teritorija. Time bi međunarodna zajednica djelatno potvrdila svoje principe o očuvanju međunarodno priznatih granica te nepriznavanju rezultata agresije. Integracija nacionalnog teritorija za Hrvatsku bi značila povezivanje odsječenih njenih regija te omogućavanje korištenja raspoloživih resursa, što je najbolji poticaj za gospodarski i socijalni razvoj. Pitanje situacije na okupiranim područjima uvršteno je kao točka broj 151 na preliminarni dnevni red 49. zasjedanja Generalne skupštine.

(3) Velike ratne štete i žrtve, a u prvom veliki broj prognanika i izbjeglica, zahtijevaju materijalnu i svaku drugu pomoć međunarodne zajednice u njihovom zbrinjavanju, povratku i reintegraciji u gospodarski i socijalni život.

Podsjećamo da o tome govore rezolucije Generalne skupštine OUN 47/166 iz 1992. te 48/204 iz 1993. godine. Pitanje međunarodne suradnje i pomoći u ublažavanju posljedica rata u Hrvatskoj i olakšavanja njezina oporavka uvršteno je na preliminarni dnevni red i ovog 49. zasjedanja Generalne skupštine pod točkom 37 b.

(4) Gospodarski i socijalni razvoj Hrvatske, male postsocijalističke zemlje pogođene ratom, u velikoj mjeri ovisi o poticajima iz njenog ekonomskog okruženja. Hrvatskoj je stoga potrebna ne samo međunarodna ekonomska pomoć, nego i tijesna suradnja sa svim, posebno razvijenim zemljama, u prvom redu zemljama Europske unije. U tom smislu želimo uklanjanje prepreka diskriminatornog protekcionizma te uključivanje u europske integracije.

Hrvatska očekuje mjere koje će omogućiti produktivni transfer kapitala akumuliranog od njenih građana u inozemstvu, zatim potporu specifičnim razvojnim programima pogodnim za rast zapošljavanja i samozapošljavanja u malim poduzećima, osobito u poljoprivredi, turizmu, uslugama, novim tehnologijama.

(5) Republika Hrvatska ima, u usporedbi sa zemljama srednje i istočne Europe, relativno visoke standarde u svojoj infrastrukturi rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti. Zbog implikacija međunarodne konkurencije,

međunarodna zajednica mora inzistirati na poštivanju te kontrole temeljnih međunarodnih standarda u oblasti rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti za međunarodnu pomoć, suradnju i uključivanje u integrativne procese u Europi i svijetu.

(6) Usprkos gospodarskim i socijalnim neprilikama u kojima se našla, a uz pomoć međunarodne zajednice u ostvarivanju pretpostavki i poticanju razvoja, Hrvatska može brzo postati prosperitetni dio Europe, tj. ugodno mjesto za život.